

O'ZBEKISTONDA MOLIYAVIY SAVODXONLIKNI OSHIRISH - AHOLI TURMUSH FAROVONLIGINI ASOSI SIFATIDA

Narziyeva Dilafiruz

Buxoro davlat universiteti

Iqtisodiyot kafedrası katta o'qituvchisi

Po'lotova Mijgona

BuxDu Iqtisodiyot va turizm fakulteti

4-kurs 3-2IQTKT-20 guruhi talabasi

"Siz qilishingiz mumkin bo'lgan eng yaxshi sarmoya - bu o'zingizga investitsiya... Qanchalik ko'p o'rgansangiz, shuncha ko'p pul topasiz." - Uorren Baffet.

Bugungi kunda O'zbekistonda mustaqillik yillarida ijtimoiy bozor iqtisodiyotini shakllantirishga qaratilgan islohotlarni chuqurlashuvi va iqtisodiyotni modernizatsiyalash talablari aholining moliyaviy savodxonligini shakllantirish va uni oshirish zarurligini talab eta boshladi.

Moliyaviy savodxonlik rivojlanayotgan iqtisodiyotlarda yanada shaffof, sog'lom va barqaror iqtisodiyotga intilishda muhim ahamiyatga ega bo'lgan masaladir.

Jahon amaliyotining ko'rsatishicha aholi o'z mablag'laridan to'g'ri foydalanish, o'z xarajatlari va jamg'arini rejalashtirish, investitsiyalashni ustuvor yo'nalishlarini aniqlash, favqulotddagi vaziyatlar uchun zarur bo'lgan mablag' jamg'arish borasida yetarli darajada bilim va ko'nikmalarga ega bo'lmaganliklari sababli, samarasiz qarorlar qabul qilishadi va o'zlarini moddiy farovonligini oshirish uchun salohiyatlaridan, imkoniyatlaridan to'liq foydalana olmaydilar. Kishilarni qabul qilayotgan moliyaviy qarorlarini samaradorligini oshirish uchun aholining moliyaviy savodxonligini oshirishimiz zarur.

Moliyaviy savodxonlik sizning byudjet tuzish va jamg'armadan tortib qarzni boshqarish va pensiya rejalashtirishgacha bo'lgan turli moliyaviy ko'nikmalarni tushunishingiz va samarali foydalanishingizni anglatadi.

Bu sizni ongli qarorlar qabul qilish uchun bilim bilan ta'minlaydi, bu esa pul barqarorligini oshirishga, stressni kamaytirishga va hayot sifatini oshirishga olib keladi.

Moliyaviy savodxonlik sizga moliyaviy ahvolingizni nazorat qilish va yuzaga keladigan qiyinchiliklar va imkoniyatlarni boshqarish imkonini beradi. Bu moliyaviy salomatlikka erishishning hal qiluvchi elementidir.

Moliyaviy savodxonlikning asosiy komponentlari byudjetlashtirish va xarajatlarni boshqarish hisoblanadi.

Samarali byudjetlashtirish sizning moliyaviy oqimlaringiz va oqimlaringizni aniq tushunishni, real maqsadlarni belgilashni va xarajatlar odatlarini kuzatishni talab qilsa, xarajatlarni boshqarish - bu keraksiz xarajatlarni yo'q qilish va muhimlarini birinchi o'ringa qo'yish uchun ongli qarorlar qabul qilishdir.

Byudjet va xarajatlarni boshqarishni o'zlashtirib, siz o'z imkoniyatlaringiz doirasida yashashingiz, qarzlarni to'plashdan qochishingiz va kelajakdagi maqsadlar uchun tejashingiz mumkin.

Moliyaviy savodxonlik — shaxsiy moliyaviy boshqaruv, byudjetlashtirish (kirim-chiqim) va investitsiyalarni o'z ichiga olgan turli xil moliyaviy ko'nikmalarni tushunish va samarali ishlatish qobiliyatidir.

Istalgan moliyaviy maqsadlarga erishish uchun aholining daromad topish, sarflash, tejash, qarz va investitsiyalar bo'yicha savodxonlik darajasi yuqori bo'lishi muhim hisoblanadi.

Insonlarning moliyaviy savodxonlik darajasi past bo'lishi natijasida tadbirkorlikda omadsizlikka uchrashi, o'z moliyaviy resurslarini to'g'ri joylashtira olmasligi mumkin.

Mavjud moliyaviy bozor instrumentlaridan maqsadli foydalana olmasligi oqibatida esa kambag'allik yoki o'rta hol turmush darajasidan yuqori pog'onalarga chiqishi murakkablashadi.

Jamiyatda insonlarning moliyaviy savodxonligini oshirish ustuvor vazifalardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, rivojlanayotgan zamonaviy bozor iqtisodiyoti sharoitida moliyaviy xizmatlarning ortishi aholining savodxonlik darajasi yuqori bo'lishini talab etadi.

Insonlarda moliyaviy savodxonlikning yuqori darajada bo'lishi to'g'ri investitsiya qilishi, doimiy daromad manbaini shakllantirishda hamda keksalikda o'zining moddiy ehtiyojlarini qoplashi uchun aql bilan tadbirli ish tutushini ta'minlaydi.

Aholi moliyaviy savodxonligining ijtimoiy ahamiyati ham bor. Chunki, shaxsning moliya borasidagi bilim va ko'nikmalari natijasida butun jamiyat iqtisodiy hayotining muvaffaqiyati va barqarorligini belgilab beradi. Aholining moliyaviy jihatdan savodsizligi nafaqat shaxsiy farovonlikka, balki butun moliyaviy sohaga salbiy ta'sir ko'rsatadi.

Moliyaviy savodxonlikning yuqori darajasi nafaqat aholining ayrim guruhlarining turmush darajasini yaxshilashga olib keladi, balki umuman olganda davlatning iqtisodiy rivojlanishiga ham ta'sir ko'rsatadi. Iste'molchilarning ma'lumotlilik va moliyaviy savodxonligi mahsulot sifatiga bo'lgan talabning oshishiga olib keladi, shu sababli bu yetkazib beruvchilar va sotuvchilar o'rtasida raqobatning kuchayishiga, narxlarning pasayishiga va kelajakda bozorni yanada samarali tartibga solinishiga va inflyatsiya darajasini nazorat qilishga olib keladi.

Moliya sohasidagi bilimlarning pastligi quyidagi salbiy oqibatlarga olib keladi: moliyaviy firibgarlarga nisbatan kompaniyaning bankrotligidan tortib zaiflik xavfigacha, asossiz ravishda katta miqdordagi qarzarlar va ba'zi ijtimoiy-psixologik muammolar, masalan, depressiya, erta qarish holatlari, o'z joniga qasd qilishga moyilliklar.

Masalan, fuqarolarning o'z daromadlari va xarajatlarini aniq tasavvur qilmasligi yoki noto'g'ri rejalashtirishi oqibatida kreditorlik qarzdorlik paydo bo'ladi, moliyaviy piramidalar va firibgarliklar sonining oshishiga olib keladi.

Global miqyosda bu mamlakat iqtisodiyotini moliyaviy inqirozga olib kelishi mumkin.

Aholining moliyaviy savodxonligini oshirish muammosini hal qilishning aniq yo'nalishlarini belgilab olish uchun «moliyaviy savodxonlik deganda nima tushunilishi»ni va «moliyaviy savodxon deb kimlarni hisoblash mumkinligi»ni aniqlab olish kerak. Bizning fikrimizcha, quyidagi talablarga javob beruvchi shaxslar moliyaviy savodxon deb hisoblanadi:

- ❖ har oyda oilaviy daromadlar va xarajatlarning hisobotini yuritadigan;
- ❖ ortiqcha qarzlarni olmasdan o'rtacha hayot kechiradigan;
- ❖ o'zining istiqbolli moliyaviy rejasini ishlab chiqqan (kutilmagan vaziyatlarni va nafaqaga chiqishini inobatga olgan);
- ❖ chuqur tahlillar asosida moliyaviy xizmatlar va mahsulotlarni xarid qilgan;
- ❖ moliya sohasida yetarli bilimlarga ega bo'lgan.

Insonning ma'lum soha bo'yicha ilm va tushuncha olishida ta'lim eng muhim tizim hisoblanadi. Yoshlarning moliyaviy savodxonligini asta-sekin ta'lim davrida oshirib boorish samarali natijadir. Shunday ekan aholining moliyaviy savodxonligini oshirishda quyidagi yechimlardan foydalanish maqsadga muvofiqdir:

- Har bir hududda hamda ish joylarida moliyaviy savodxonlikni oshirish bo'yicha ekspertlarni jalb qilgan holda treninglar tashkil etish zarur. Bu orqali Mahalliy hokimyat, ish beruvchilar, mahalla faollari bu borada yanada mas'uliyatli bo'lishlari lozim, chunki har qanday moliyaviy yo'qotish bir oila uchun bu o'sha hududdagi ijtimoiy-iqtisodiy vaziyatga sekin asta ta'sir qilib boradi.

- Uy xo'jaliklari, oilalar va shaxslarga o'z byudjetlarini shakllantirish va rejalashtirishga oid bilim hamda ko'nikmalarni muntazam berib borishning universal usullarini ishlab chiqish va amaliyotga tadbiiq etish maqsadga muvofiq.

- Aholining turli ijtimoiy guruhlari uchun mo'ljallangan moliyaviy savodxonlik, uning tarkibiy qismlarini takomillashtirish bo'yicha turli axborot va ta'lim dasturlarini ishlab chiqilishi, hamda ularni muntazam tegishli aholi qatlamlari uchun yetkazib borish ham muhim choralardan hisoblanadi.

Xulosa o'rnida aytish kerakki, bugun mamlakatimizda amalga oshirilayotgan islohotlar jadallashgan va O'zbekiston yangi taraqqiyot yo'liga qadam qo'ymoqda, ijtimoiy-siyosiy, iqtisodiy, ta'limiy, ilmiy muhitning o'zi esa ancha murakkab va serqirra bo'lib bormoqda. Bu o'rinda "O'zbekiston – 2030" strategiyasining qabul qilinishi va "inson – jamiyat – davlat" tamoyilga asoslangan islohotlar zamirida yaqqol namoyon bo'ladi.

Jumladan, "O'zbekiston – 2030" strategiyasi doirasida yangi O'zbekistonni barpo etish bo'yicha aholining xohish-irodasini ro'yobga chiqarish, sog'lom, bilimli va ma'naviy barkamol avlodni tarbiyalash, aholining moliyaviy savodxonligini oshirish va kuchli iqtisodiyotni shakllantirish orqali mamlaktimizning barqaror rivojlanish ko'rsatkichlarining asosi sifatida qaraladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Narziyeva, D. M. "The Experience of the Countries of the World on the Development of the Stock Market." *European journal of innovation in nonformal education* 3.12 (2023): 37-40.

2. Narziyeva, D. M., and A. D. Kudratov. "the importance of digitalization of the economy and priorities in Uzbekistan." *World Economics and Finance Bulletin* 2.2 (2021): 9-13.

3. Kadirova, Maral Matyakubovna. "Potentials of quest technology in the development of students' economic skills." *Berlin Studies Transnational Journal of Science and Humanities* 2.1.5 *Pedagogical sciences* (2022).

4. Джураева Д. Инновацион хизмат кўрсатиши жараёнларини ислоҳ қилишида интеграцион алоқаларни таъкил этиши // *Iqtisodiyot va ta'lim*. – 2023. – Т. 24. – №. 1. – С. 94-101.]

5. [https://parliament.gov.uz/ru/news/ozbekiston-2030-strategiyasini amalga oshirishning-iqtisodiy-va-huquqiy-asoslari](https://parliament.gov.uz/ru/news/ozbekiston-2030-strategiyasini_amalga_oshirishning-iqtisodiy-va-huquqiy-asoslari)

MECHANISMS OF FINANCIAL SUPPORT FOR ENTERPRISES OPERATING IN THE AGRICULTURAL SECTOR IN UZBEKISTAN

Javliyev Nuriddin

*Tashkent State University of Economics
Assistan teacher of Economics and
management department*

The regions of our country differ from each other according to their geographical location, potential of natural resources and historical characteristics. For this reason, it is necessary to use an effective regional economy to create a stable economic environment in the country's regions and to provide social and financial support for the population. Also, this geographical location requires different resources for the agricultural sector. The practice of applying world experiences for sustainable and consistent development of regions is beginning to show its results. Therefore, by analyzing the cluster system in agriculture, we can get to know it closely.

The main and general purpose of fruit and vegetable clusters is determined by its function. In his role, he describes in detail the situation of the fruit and vegetable cluster and determines the ways to achieve his goals and strategies at each organizational stage. In accordance with the objectives of the clusters, their organizational structure is formed, and each fruit and vegetable cluster forms its own structure based on its internal capabilities, and each department and content in the structure contributes to the realization of the cluster's objective. In order to develop fruit and vegetable production, the decision of the President of the Republic of Uzbekistan dated December 15, 2021 PQ-52 "On measures to support the fruit and vegetable industry by the state, to further develop the cluster and cooperation system in the network" . The main goal of this decision is to fundamentally improve state policy in deepening reforms aimed at increasing agriculture and food. Because more than 21 million tons of fruit and vegetable products are grown per year. But more than 80 percent of the product remains unprocessed [8].

The main tasks of fruit and vegetable clusters are as follows;

- establishing a retail and wholesale trade system for the purpose of production, preparation, transportation, storage and processing of products and their sale in domestic